

FARG‘ONA VILOYATIDA OGIR YOD TANQISLIGI SHAROITIDA YASHOVCHI 1 – TUR QANDLI DIABET BO‘LGAN AYOLLARDA REPRODUKTIV BUZILISHLARNING XUSUSIYATLARI

Raximova Xushnoza Shoirjon qizi

*Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti
Endokrinologiya yo‘nalishi 1-kurs magistranti*

Karimova Muqima Muhammadsodiqovna

*Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti Endokrinologiya,
gematologiya va ftiziatriya kafedrasini mudiri, PhD*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Farg‘ona viloyatida og‘ir yod tanqisligi sharoitida yashovchi 1–tur qandli diabet (1-TQD) bilan kasallangan ayollarda uchraydigan reproduktiv tizim buzilishlarining asosiy xususiyatlari yoritilgan. Yod tanqisligi va qandli diabetning gormonal muvozanatga ta’siri, hayz sikli buzilishlari, bepustlik, homiladorlik asoratlari hamda qalqonsimon bez faoliyati bilan bog‘liq o‘zgarishlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda ayollarning reproduktiv salomatligini yaxshilash uchun kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

Аннотация: В статье рассмотрены особенности репродуктивных нарушений у женщин с сахарным диабетом 1-го типа, проживающих в условиях выраженного йодного дефицита Ферганской области. Проанализировано влияние йодной недостаточности и сахарного диабета на гормональный баланс, нарушения менструального цикла, бесплодие, осложнения беременности и функциональное состояние щитовидной железы. Полученные данные свидетельствуют о необходимости комплексного подхода к сохранению и улучшению репродуктивного здоровья женщин с учётом региональных факторов.

Annotation: This article examines the characteristics of reproductive disorders in women with type 1 diabetes mellitus living under conditions of severe iodine deficiency in the Fergana region. The effects of iodine deficiency and diabetes on hormonal balance, menstrual cycle disorders, infertility, pregnancy complications, and thyroid function are analyzed. The findings indicate the need for a comprehensive, region-specific approach to improving and maintaining women’s reproductive health.

Kalit so‘zlar: 1–tur qandli diabet, yod tanqisligi, reproduktiv buzilishlar, ayollar salomatligi, qalqonsimon bez

Ключевые слова: сахарный диабет 1 типа, йодный дефицит, репродуктивные нарушения, женское здоровье, щитовидная железа

Key words: type 1 diabetes mellitus, iodine deficiency, reproductive disorders, women's health, thyroid gland.

KIRISH

Bugungi kunda qandli diabet va yod tanqisligi dunyo miqyosida dolzarb tibbiy-ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, 1–tur qandli diabet yoshligidan boshlanib, umr bo‘yi davom etadigan surunkali kasallik bo‘lib, organizmning barcha tizimlariga, jumladan, reproduktiv tizimga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayollarda ushbu kasallik gormonal muvozanatning buzilishi, hayz siklining izdan chiqishi va reproduktiv funksiyaning pasayishi bilan kechishi mumkin.

Farg‘ona viloyati geografik va ekologik xususiyatlariga ko‘ra yod tanqisligi kuzatiladigan hududlardan biridir. Yod yetishmovchiligi qalqonsimon bez gormonlari sintezining kamayishiga olib kelib, organizmda moddalar almashinuvi va gormonal regulatsiyani izdan chiqaradi. Qalqonsimon bez va jinsiy bezlar faoliyati o‘rtasidagi yaqin bog‘liqlik sababli, yod tanqisligi ayollarda reproduktiv salomatlikka bevosita ta’sir ko‘rsatadi. 1–tur qandli diabet va yod tanqisligining birgalikda kechishi ayollarda reproduktiv buzilishlarning yanada og‘ir shakllarda namoyon bo‘lishiga olib keladi. Shu sababli ushbu mavzuni chuqur o‘rganish, hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda tahlil qilish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

1–tur qandli diabet va ayollar reproduktiv tizimi. 1–tur qandli diabet insulin yetishmovchiligi bilan kechib, uglevod, yog‘ va oqsil almashinuvining buzilishiga sabab bo‘ladi. Insulin nafaqat glyukozani nazorat qilishda, balki jinsiy gormonlar muvozanatini saqlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Insulin yetishmovchiligi fonida gipotalamo-gipofizar-tuxumdon tizimi faoliyati buzilib, estrogen va progesteron sekretsiyasi o‘zgaradi.

Natijada ayollarda hayz siklining notekisligi, oligomenoreya yoki amenoreya, ovulyatsiya jarayonining buzilishi kuzatiladi. Bu holatlar bepushtlik xavfini oshirib, reproduktiv salomatlikka jiddiy tahdid soladi.

Yod tanqisligi va qalqonsimon bez faoliyati. Yod qalqonsimon bez gormonlari – tiroksin (T4) va triyodtironin (T3) sintezi uchun zarur mikroelement hisoblanadi. Og‘ir yod tanqisligi sharoitida ushbu gormonlar yetishmovchiligi rivojlanib, gipotiroid holat yuzaga keladi. Gipotiroidizm ayollarda hayz sikli buzilishlari, bachadon va tuxumdonlar faoliyatining pasayishi, homiladorlikning qiyin kechishi bilan namoyon bo‘ladi.

Farg‘ona viloyatida yod tanqisligi uzoq yillar davomida saqlanib kelayotganligi sababli, ayollarda qalqonsimon bez kasalliklari yuqori darajada uchraydi. Bu esa 1–tur qandli diabet bilan kasallangan ayollarda gormonal buzilishlarning yanada chuqurlashishiga olib keladi.

Reproduktiv buzilishlarning asosiy klinik ko‘rinishlari. 1–tur qandli diabet va yod tanqisligi fonida ayollarda quyidagi reproduktiv buzilishlar tez-tez uchraydi:

- hayz siklining buzilishi (amenoreya, dismenoreya, oligomenoreya);
- ovulyatsiyaning yetishmasligi yoki umuman kuzatilmasligi;
- bepushtlik;
- homiladorlikning erta va kech asoratlari;
- spontan tushishlar va muddatidan oldin tug‘ruq xavfining oshishi.

Shuningdek, bu bemorlarda homiladorlik davrida glyukemiya nazoratining qiyinlashuvi, preeklampsiya va homila rivojlanishidagi nuqsonlar ehtimoli ortadi.

Hududiy xususiyatlar va tibbiy ahamiyat. Farg‘ona viloyatida yashovchi ayollarda ekologik omillar, ovqatlanishdagi yod yetishmovchiligi va tibbiy profilaktika choralarining yetarli emasligi reproduktiv buzilishlarning keng tarqalishiga sabab bo‘lmoqda. Shu bois, ushbu hududda yashovchi 1–tur qandli diabet bilan kasallangan ayollarni muntazam endokrinolog va ginekolog ko‘rigidan o‘tkazish muhimdir.

Kompleks yondashuv — insulin terapiyasini optimallashtirish, yod preparatlari bilan profilaktika, gormonal fonni nazorat qilish — reproduktiv salomatlikni saqlash va yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Farg‘ona viloyatida og‘ir yod tanqisligi sharoitida yashovchi 1–tur qandli diabet bilan kasallangan ayollarda reproduktiv buzilishlar ko‘p omilli va murakkab xarakterga ega. Yod tanqisligi va qandli diabetning birgalikdagi salbiy ta‘siri gormonal muvozanatni izdan chiqarib, hayz sikli buzilishlari, bepushtlik va homiladorlik asoratlari xavfini oshiradi.

Mazkur toifadagi ayollarda reproduktiv salomatlikni yaxshilash uchun erta tashxis, muntazam monitoring va kompleks davolash-profilaktika choralari muhim hisoblanadi. Hududiy xususiyatlarni inobatga olgan holda ishlab chiqilgan tibbiy dasturlar ayollar salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ismailov S.I., Xudoyberganova M.Sh. Qandli diabet va uning asoratlari. – Toshkent: Tibbiyot, 2020.
2. Karimova G.A. Yod tanqisligi va qalqonsimon bez kasalliklari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Williams Textbook of Endocrinology. 14th edition. Philadelphia: Elsevier, 2020.
4. American Diabetes Association. Standards of Medical Care in Diabetes. Diabetes Care, 2023.
5. Qurbonov, P. (2023). Kichik Shaharlarda Agrosanoat Majmuini Rivojlanish Imkoniyatlari Va Istiqbollari (Qashqadaryo Viloyati Misolida). *Nashrlar*, 298-301.

6. Qurbonov, P. (2023). O 'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI RIVOJLANISHINING ASOSIY BOSQICHLARI. *Farg'ona davlat universiteti*, (3), 165-165.
7. Aminov, I. B. (2022). ZAMONAVIY MASOFAVIY TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ASOSIY OMILLARI VA TALABLARI. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING*, 1(1).

Foydalanilgan internet saytlari

1. <https://library.ziyonet.uz/book/142161>
2. www.fjsti.uz
3. <https://tktishf.edu.uz/>
4. <https://dist.edu.uz>